

Professionals o esclaves?

La força de les màfies sobre la prostitució ha ocultat una altra realitat: la d'aquelles treballadores sexuals que defensen la seua condició com un ofici per al qual voten una regulació com la de qualsevol altra professió. Aquestes pàgines analitzen la seua situació, i també la de les prostitutes més evidentment explotades.

Treball sexual: realitats que trenquen l'estigma

L'intercanvi sexual per diners mou milions d'euros diàriament. I provoca també una muntanya d'opinions dispars al voltant de quin és el paper de la prostitució en la societat actual. Contra aquelles veus que consideren el comerç carnal com la major degradació, hi ha també la d'aquelles dones que reivindiquen el dret laboral de viure del propi sexe.

L'agost del 2002, la Generalitat de Catalunya va emetre un decret que regula els horaris dels prostíbuls i els fixa un seguit d'obligacions sanitàries sense considerar els drets laborals de les dones que hi treballen. Aquesta mesura va obrir de nou la caixa dels trons, va ensenyar la disparitat d'opinions i objectius entre treballadores sexuals, feministes i institucions, així com el xoc de postures reglamentaristes, abolicionistes, prohibicionistes i prolegalització vers una realitat desconeguda per gran part de la població. D'una banda, entitats com LICIT (Línia d'Investigació i Cooperació amb Immigrants i Treballadores Sexuals) afirmen que el decret afavoreix els empresaris dels macroprostíbuls, agrupats en ANELA (Asociación Nacional de Empresarios de Locales de Alterne), i nega la qualitat laboral del treball sexual, reconeixement que les prostitutes reivindiquen de fa dècades. De l'altra, les participants al XVI Congrés d'Advocades qualificaren d'il·legal el conveni, dient que s'alinia amb els interessos del proxenetisme organitzat, i el Lobby Europeu de Dones equipara prostitució femenina i esclavisme. L'aleshores conseller Artur Mas fonamentà el decret en la necessitat de regular i controlar els prostíbuls enfront de la impossibilitat d'eradicar la prostitució.

Trencar l'estigma i la invisibilitat. L'intercanvi de sexe per diners mou milions d'euros diàriament. Segons Laura M. Agustín, educadora especialitzada en migracions relacionades amb la indústria del sexe, prop d'un milió d'homes com-

pren sexe cada dia a l'estat espanyol; un estudi recent revela que diaris i revistes dediquen el 60% dels anuncis classificats a la publicitat de "relax", l'eufemisme bensonant que s'utilitza per referir-se a l'ús de serveis sexuals; segons dades oficials, entre 300.000 i 400.000 persones es prostitueixen a l'estat espanyol. I, de fa dècades, les que viuen aquesta realitat en la pròpia pell es neguen a encabir-se en estereotips i xifres tancades, s'organitzen i es mobilitzen pels seus drets.

Els passats 12 i 13 de desembre, un seminari sota el títol "De prostitutes a treballadores sexuals: el pes de les imatges i els imaginaris" va aplegar treballadores sexuals, antropòlogues, psicòlogues i feministes al Museu d'Art Contemporani de Barcelona (MACBA) per analitzar i desmuntar estigmes i arquetips mediàtics vers la indústria del sexe. Allà es van reunir entitats com el Comitè pels Drets Civils de les Prostitutes a Itàlia, creat el 1983; el projecte italià Stella Polare per la inserció sociolaboral de dones víctimes de l'explotació sexual; l'Associació de Treballadores Autònomes 22 de Juny, fundada l'any 1982 a l'Equador, que agrupa més de 700 prostitutes; Hetaira, associació que treballa a la zona centre de Madrid des del 1995; Genera, entitat barcelonina de defensa dels drets de treballadores sexuals, i LICIT, creada el 2002 per l'antropòloga Dolores Juliano.

Més enllà de xifres i estereotips. "No estic gens d'acord amb això de les xifres", fa la Marga, membre de LICIT i treballadora sexual des de fa més de vint

JORDI PLAN

Hi ha prostitutes que recelen fins i tot de les xifres que donen els diaris sobre prostitució. Moltes treballadores sexuals consideren que, en el seu cas, l'estigma oculta la realitat.

anys. "Fa poc deien al diari que a Barcelona hi ha 11.000 prostitutes. On les fiquen? I com les censen? Perquè abans a mi em detenien i la policia em feia una fitxa, però ara..." A la fi, somriu i segueix fent la vora d'una jaqueta per posar-la a la venda. Sap molt bé de què parla: durant molts anys ha treballat en pisos i també al carrer. Fa poc ha obert una botiga d'arreglaments de roba al barri del Raval —el "Xino"— amb una altra companya, una feina que alterna amb el treball sexual. Xerrar amb la Marga és veure-la ensorrar tòpics i imatges preconcebudes a cop de paraules. Davant de l'argument que la prostitució esclavitzava les dones, ella planteja una altra visió: "Hi ha molt poques possibilitats per a les dones al mercat de treball, els sous són indignes. Tenim tres opcions: netejar, cuidar ancians o cuidar nens. No estem abocades al treball sexual, però tenim l'opció lliure d'exercir-lo o no. La persona que decideix fer-ho, si ho sap aprofitar i té constància, té possibilitats que amb una altra feina no té, com a mínim econòmiques. Quant a la dignitat o respecte, depèn del que cadascú consideri digne o indigne i el respecte que tu tinguis amb els altres." Per a ella, hi ha formes de prostitució no sexual: "Jo treballava ne-

tebant pisos i em prostituïa. Arribes allà i et diuen: fes això, allò i allò altre, i, tant si vols com si no, ho has de fer. És una forma d'esclavisme. El treball sexual, en canvi, és com una obra de teatre: el client paga l'entrada i jo faig la representació que ell em demana dins unes condicions que jo poso, perquè estableixo un temps, una forma de treballar i uns diners estipulats. I quan s'acaba aquest temps, me'n vaig a casa meva, tanco aquella porta i torno a ser la Margarida." Així, "el problema no és el treball, sinó la violència institucional i policial que comporta. I sentir dir que sóc treballadora sexual em minva enfront de la persona que tinc davant, molt més que dir que sóc dona i sóc pobra: l'estigmatització". L'imaginari social encara accepta l'estereotip de la prostituta víctima o dolenta. Segons Cristina Garaizàbal, membre d'Hetaira, "és un element fonamental de la ideologia patriarcal, una eina de control perquè les dones ens atenguem als estrets límits que, encara avui, encotillen la sexualitat femenina. Les putes representen tot allò que una dona decent no ha de fer". Dolores Juliano afirma que "quan les abolicionistes diuen que acceptar la prostitució és posar en venda totes les dones, estan perpetuant aquest esquema".

Què és treball sexual. Segons la Marga, la gent ignora totalment què és la indústria del sexe i la identifica automàticament amb prostitució femenina. Laura M. Agustín aclareix que aquesta "inclou bordells o cases de cites; clubs de companyia; determinats bars, cerveseries, discoteques i salons de còctel; línies telefòniques eròtiques; sexe virtual per Internet; sex-shops amb cabines privades; moltes cases de massatge, relax, desenvolupament del 'benestar físic' i de sauna; serveis d'acompanyants (*callgirls*); unes agències matrimonials; molts hotels, pensions i pisos; anuncis comercials i semicomercials en diaris i revistes i en formes petites per enganxar o deixar, com ara les targetes; cinemes i revistes pornogràfiques; pel·lícules i vídeos de lloguer; restaurants eròtics; serveis de dominació o submissió (sodomassoquisme) i prostitució de carrer: una proliferació immensa de maneres de pagar una experiència sexual o sensual. El que existeix no és la prostitució, sinó un munt de treballs sexuals diferents". Quant a les persones que hi treballen, no sols són dones, també hi ha un nombre important d'homes, transvestits i transsexuals que ofereixen serveis sexuals. I la clientela? Agustín assegura que, mentre la mirada de la societat dona per descomptada la fórmula dona sexoservidora-home client, la demanda "és incomptable i es compon de persones de tot tipus, edat, nivell econòmic, ètnia, regió i gust, i perquè els serveis sexuals poden tenir un caire homosexual, transsexual o mixt".

Lluita pel reconeixement. En tot cas, l'especificitat del treball sexual —diversitat d'actors i formes de treball, horaris disperss, amb molta mobilitat i competència— és un dels motius que dificulten la reivindicació de drets com la seguretat social o el subsidi d'atur i l'organització de les afectades. I això és el que feien a LICIT quan la Generalitat va promulgar el decret. Segons Juliano, aquesta mesura "habilita els locals, però no regula els drets de les prostitutes ni la resta de persones que hi treballen. Una reglamentació eficaç hauria de reconèixer l'heterogeneïtat del col·lectiu: dones immigrants, autòctones, homes, trans-

vestits, transsexuals... i cadascú té necessitats específiques". El 14 de febrer del 2002, LICIT va llençar una proposta de llei sobre el tema al Parlament de Catalunya mitjançant la diputada d'Esquerra Republicana de Catalunya Carme Porta. La iniciativa no prosperà. Ara continuen treballant amb Comissions Obres per elaborar una reglamentació que atengui totes les demandes. Mentrestant, van presentar una denúncia a l'Oficina per a la No Discriminació de l'Ajuntament de Barcelona perquè consideraven que el decret no reconeix la qualitat laboral del treball sexual i és discriminatori. CGT, USTEC, CNT, les associacions de dones juristes i periodistes i les entitats de l'espai feminista Ca la Dona van donar-los suport, afirmant que "perjudica les dones d'escassos recursos que es guanyen la vida precàriament, els petits locals, ciutadans i ciutadanes amb poc accés als recursos econòmics i persones que viuen de forma irregular al país". A més, asseguren que l'aplicació del decret a càrrec dels ajuntaments catalans està tenint usos especulatiu en el cas de Barcelona: l'Ajuntament ha clausurat ja sis pisos, emparant-se en la "manca de permisos i llicències corresponents, presumptes riscos ciutadans, queixes de veïns i associacions i especialment el xoc entre els plans urbanístics i la realitat del barri". Els establiments eren ubicats a la zona afectada pels plans de reforma interior (PERIS) del Raval, objecte de polèmica entre les entitats veïnals i el consistori.

La polèmica del carnet sanitari. El decret obliga els prostíbuls a complir un seguit d'obligacions sanitàries: tenir bany, bidet, dutxa, ventilació i preservatius homologats, i els comprometen a vetllar per la seguretat sanitària de les dones. Aquest punt ha reobert la polèmica pel que fa a la responsabilitat de la prevenció de malalties de transmissió sexual (MTS). La Marga comenta que alguns locals mostren les anàlisis de les treballadores com a "segell de qualitat. És com dir: aquí hi ha bon ramat! Ara, ningú obliga els clients a posar-se un condó". Mercè Merono és coordinadora d'Àmbit Dona, programa d'educació sanitària per a treballadores del sexe creat l'any 1996

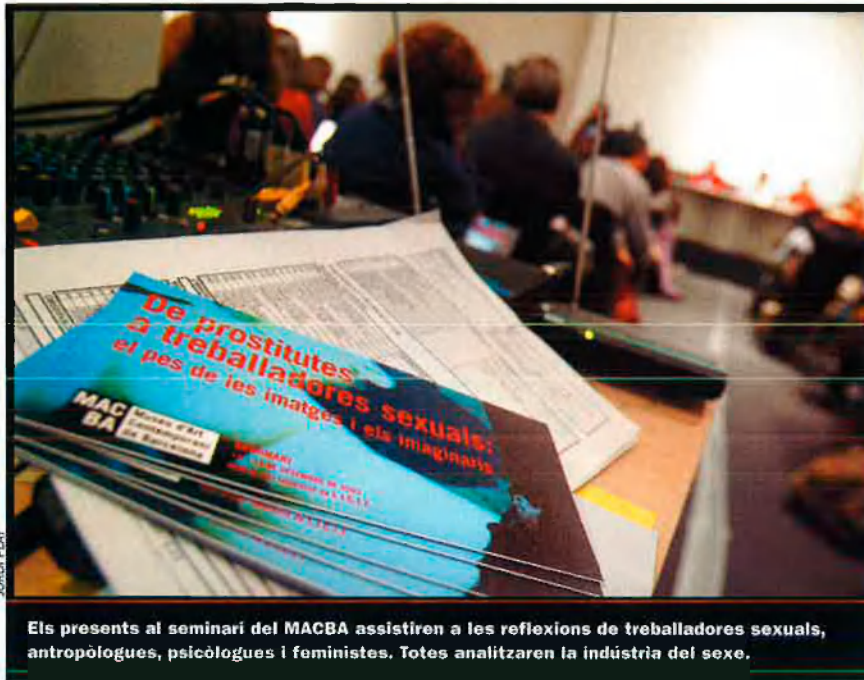
Participants en el seminari "De prostitutes a treballadores sexuals: el pes de les imatges i els imaginaris" que s'ha celebrat recentment al MACBA, on es van desmuntar molts tòpics.

a Barcelona, i assegura que amb el decret les prostitutes "passen de no existir a ser considerades responsables de les malalties dels clients. Són elles les que han de passar la purga. Hem detectat que molts propietaris les pressionen per fer-se controls. Evidentment, la seguretat i la prevenció passa perquè es prenguin mesures oportunes, però no sols per a elles. Això compromet els locals a tenir màquines de preservatius, i no ho fan".

El malson d'estrangeria. Les associacions denuncien que la persecució del treball sexual té la seva punta de llança en les polítiques de control d'immigració i estrangeria. Hetaira considera intolerables les mesures discutides a la Comissió Europea per atorgar un permís de residència temporal de tres mesos a qui denunciï les màfies perquè hi testifiqui en contra, "sense ni plantejar-se la possibilitat que les dones immigrants detingudes en les batudes contra les màfies puguin optar a quedar-se al país per treballar en altres feines o seguir en la prostitució en millors condicions". També s'oposen a la reforma de l'article 188 del codi penal, inclòs al capítol de delictes contra la llibertat sexual, que condemna qui "directament o indirectament afavoreixi l'entrada, estada o sortida del territori nacional de persones, amb el propòsit d'ex-

plotació sexual, emprant violència, intimidació o engany o abusant d'una situació de superioritat o de necessitat i vulnerabilitat de la víctima". Segons elles, la població dona suport a l'aprovació d'aquest tipus de lleis pensant erròniament que protegeix les víctimes de les màfies explotadores de treballadores sexuals i que totes les immigrants que exerceixen la prostitució ho fan obligades. Martha Marchán, extreballadora sexual i membre de l'Associació 22 de Juny, afirma: "No ens han portat enganyades. Som lliures, però hi ha gent que s'aprofita del treball sexual perquè és il·legal. De dos anys ençà, estem detectant màfies de traficants —homes i dones!— que obliguen les noies a cancel·lar el deute que suposa venir fins aquí en quinze dies, els controlen la documentació perquè no surtin i els fan dur ritmes infernals de treball. Però, moltes altres migren soles i estan informades del que faran, només busquen altres ingressos. De fet, en el cas de l'Equador, les mateixes noies s'informaven les unes a les altres de quins països eren millors per a treballar. Però les autoritats interpreten la realitat i els desitjos de les traficades sense consultar-les".

Xarxes i màfies. Des d'Hetaira recomanen "distingir entre les xarxes que possibiliten l'entrada il·legal d'immi-

Els presents al seminari del MACBA assistiren a les reflexions de treballadores sexuals, antropòlogues, psicòlogues i feministes. Totes analitzaren la indústria del sexe.

grants del que són les màfies, estructures organitzades que extorsionen les persones”. Segons Juliano, la confusió “resulta un benefici objectiu per a les grans xarxes delictives que es dediquen a l’exploració d’immigrants utilitzant extorsió i amenaces. Com que aquestes xarxes manegen capitals importants, acostumen a comptar amb bon assessorament legal i una infraestructura que els permet defugir sancions, mentre les petites xarxes informals són desmantellades i exhibides com a prova de l’eficàcia de les polítiques de control del tràfic de persones”. Així, “familiar, amics, veïns, gestors, autoritats, comerciants, prestamistes coneguts, compatriotes, experts i solidaris” poden ser penalitzats mentre els peixos grossos s’enriqueixen. Hetaira assegura que la solució és regularitzar la gent il·legal. “S’ha de considerar que el treball sexual és una feina i dona mitjans de vida, per tant es pot donar permís de treball a les treballadores sexuals immigrants segons les lleis vigents.” Per ara, ni tan sols les fites assolides a les mobilitzacions d’immigrants han salvat les treballadores sexuals sense papers de la il·legalitat: el 2002, la Delegació de Govern a Catalunya va denegar l’asil polític a dos transvestits argentins que l’havien sol·licitat al·legant la situació de perse-

cció que viuen al seu país, on més d’un centenar de transvestits han mort assassinats en els darrers vint anys. Les argentines s’emparaven en els Acords de Barcelona de març del 2001 amb què la Delegació de Govern va ampliar la definició de residència per motius humanitaris als casos de maltractament i explotació sexual.

Companys o proxenetes. Segons Garaizábal, l’estigma vers les treballadores sexuals fa que les seves relacions afectives es vegin de forma diferent que les d’altres dones. El paradigma és la idea del proxenetisme: “Si una dona té un nòvio que està a l’atur i treballa a la neteja per mantenir-lo, direm: pobret, aturat i a més vivint del que cobra la seva dona. En canvi, si és prostituta ell es converteix automàticament en proxeneta.” La Marga recorda que les coses no sempre són el que semblen: “Conec una parella que, a fora, sembla que sigui ell qui porta els pantalons i ella l’explotada perquè treballa al carrer. Però, a casa ell és la nena i ella és el nen. És un pacte que tenen. I porten junts quinze anys!” I, clixés a part, aquestes confusions són perilloses penalment: la figura del proxeneta es defineix per l’aprofitament econòmic i, segons Hetaira, una interpretació malintencionada del concepte

pot incloure “companys sentimentals a l’atur, fills que estudien amb els diners que guanya la mare, la prostituta vella que cuida dels fills de les altres...”. Carla Corso, presidenta del Comitè pels Drets Civils de les Prostitutes, recorda que la Llei Merlin, promulgada el 1958 per prohibir els prostíbuls, va dur a la presó un ancià que venia cafè a les prostitutes per afavoriment i inducció a la prostitució. “A aquest pas, fins el meu perruquer pot ser condemnat”, afirmava.

Abolir, prohibir o despenalitzar.

A França, el corrent prohibicionista vers el treball sexual ha motivat la llei de seguretat interior, que castiga la “provocació” amb dos mesos de presó i multes de 3.750 euros per als nacionals i retirada del permís de residència per als immigrants. Entitats com Femmes Publiques asseguren que la llei no fa sinó empitjorar les condicions de vida i exercici de la prostitució, a més de deixar les estrangeres en mans de màfies i posar en perill les seves vides, perquè després de l’expulsió les espera l’exclusió i, en alguns casos, la mort. Pel que fa a l’abolicionisme, Hetaira creu que afavoreix les màfies, ja que “és la clandestinitat i la falta de drets reconeguts el que facilita que els poderosos vagin a la seva i els sectors més desafavorits quedin desprotegits enfront dels abusos”. Però, tampoc combreguen amb polítiques reglamentaristes i mesures com el decret de la Generalitat, perquè “tenen com a objectiu fonamental controlar i ordenar la prostitució segons interessos estatals”. Per ara, les directament afectades expressen amb claredat les seves demandes: que el treball sexual s’inclouï en el codi comercial amb impostos especials i relacions laborals reconegudes, que s’estableixin zones concretes de treball sexual amb protecció, que puguin determinar quins clients volen, quins actes estan disposades a fer i sortir dels macroprostíbuls on estan “arraconades, desprotegides i obligades a fer tot el que vulgui l’empresari”. Mentrestant, volen ser elles les que defineixin i canviïn la seva realitat. “El feminisme –segons Carla Corso– no pot parlar de les prostitutes caient en preconceptes nascuts

“L'estat no té dret a codificar les relacions sexuals”

Carla Corso té 57 anys, és treballadora sexual i està molt convençuda del camí que ha pres. Assegura que foren dones feministes les que l'ajudaren a entendre el seu rol social, i es nega a oscil·lar entre la identitat de víctima salvable, dona fora de la norma o fenomen a analitzar. És presidenta del Comitè per la Protecció dels Drets Civils de les Prostitutes (CPDCP) des del 1983 i coordina el projecte Stella Polare, que lluita per protegir i afavorir l'autodeterminació de les dones explotades sexualment per les màfies esclavistes.

Carla Corso és una veterana i famosa reivindicadora dels drets de les treballadores sexuals italianes.

—En vint anys, el CPDCP ha parlat amb moviments socials, partits polítics, centres socials i educatius... heu contribuït a una comprensió més realista del que és el treball sexual i les vostres demandes?

—Sí, segurament. Quan vam començar, ningú no s'atrevia a acostar-se o parlar amb nosaltres, i els diaris tenien sempre un plantejament d'escàndol. Venien a veure les putes. Quan em presentava, em miraven i no es creien que era prostituta. Moltes dones deien que no era representativa, perquè em rento cada dia i tinc bones maneres que la gent no associa amb nosaltres. Tenen aquesta idea de la prostituta lletja, inculta i bruta. Per això fou molt important parlar amb tothom: els polítics, les feministes, els mitjans... I no acceptar aquesta imatge.

—Ha dit que us han volgut utilitzar amb fins electoralistes.

—A Itàlia tenim un rei que es diu Joan Pau II i per això és molt difícil parlar de sexe, fins i tot per als partits d'esquerra. Quan se'n parla, tots els diaris es tornen bojós, així que arriben les eleccions i algun diu: “Jo canviaré la llei sobre prostitució” i surt a primera plana, ho utilitzen com a propaganda. I les dones que fan política a Itàlia són poques, i la majoria catòliques.

—Enfront de la imatge de la prostituta sotmesa al proxenet a al client, sempre ha defensat que vostès tenen un gran poder de contractualitat.

—Totes les dones tenim una cosa important, una cosa per la qual els homes estan disposats a fer el que sigui. Si tens

clar això, tens un poder de contractació altíssim. En el cas de la prostitució, els homes s'adonen que el valor del que volen és tan alt que estan disposats a pagar-lo: això és el poder de contractació. Però ells sempre paguen: al matrimoni, a les relacions de parella... Ara, el que molesta socialment de la prostitució no és que la prostituta vagi amb molts homes, sinó que posi preu al que la dona ha de donar de franc.

—Què vol dir quan parla de professionalitat?

—Mantenir-se sana, això és el més important. El segon és donar el mínim possible. És el joc del comerç, entens? Hi ha una persona que ven i l'altra que compra. Qui ven intenta donar el mínim i qui compra, pagar el mínim. Una prostituta molt segura de si mateixa pot fer-ho. De fet, a Itàlia anomenem pollastre el client que podem arruïnar totalment.

—Diu que el treball sexual no es pot codificar perquè és lliure i cadascú s'ho munta com vol. Així, s'ha de despenalitzar?

—Totalment. L'única manera és reconèixer els ingressos de les prostitutes, que els calés guanyats amb el treball sexual deixin de ser negres i serveixin per a optar a un permís de treball per a les immigrants. Ara, si l'estat ho regula, cap prostituta serà lliure. Cap dona pot ser-ho si es legalitzen les relacions sexuals. L'estat no té dret a codificar-les.

—El moviment de prostitutes i el feminisme poden teixir aliances?

—Bé, el nou feminisme és diferent al vell, més arcaic. A Itàlia està sorgint un moviment totalment nou de dones joves que pensen de forma ben diferent sobre la sexualitat i creuen que l'ús del propi cos és una cosa molt personal. Però, em sembla que falten les prostitutes joves, perquè no són visibles. El preu de tornar-se pública, presentar-se com a prostituta, és molt alt. A més, sovint les joves ho fan només una temporada, mentre estudien, després fan altres coses. Si es declarassin prostitutes seria molt difícil per a elles tornar a entrar al mercat laboral. Estic convençuda que hi ha moltes dones que porten una doble vida: treballen de dia i es prostitueixen de nit.

Joana Garcia

d'anàlisi que no compten amb nosaltres ni ens consideren subjectes polítics. Tampoc és acceptable una culpabilització unilateral. Si discutim sobre prostitució, no es pot exculpar els homes. Ara bé, jo no vull ser integrada, reconeguda com

a normal. Vull moure'm al marge de la normalitat, de les certeses, de la seguretat del que garanteix la llei. Mantenir-me a fora per discutir una societat masculina en què les dones no poden viure lliurement sense els abusos del poder. La puta

abans era funcional al sistema perquè no molestava; ara, la puta que és conscient del seu paper i la seva persona és realment revolucionària.”

Joana Garcia